

Operation Valiant Phoenix 2015-2018: een terugblik

Belgische Special Forces in de aanval op Tal Afar

Toon OPHEIDE

Commandant Toon OPHEIDE werkt bij SOCOM (*Special Operations Command*) binnen de sectie *Policy and Concepts*. Voordien was hij operator en commandant van het Operationeel Detachement van de *Special Forces Group*. Hij ontplooiëde verschillende keren naar Irak tijdens de *Operation Valiant Phoenix* en was Detachements-Commandant tijdens de *Major Combat Operations* die de Tal Afar-regio bevrijdde van Daesh.

Nos forces spéciales sont restées longtemps actives en Irak. Au début, leurs activités se limitaient à l'entraînement des unités d'élite des forces armées irakiennes. Leur mission a évolué dans le temps jusqu'à englober l'assistance et le conseil des unités en combat, sur le terrain, derrière et à hauteur de la ligne de contact avec l'ennemi. Quelles furent leurs tâches sur place ?

Van 2015 tot eind 2018 werd de Belgische *Special Forces Group* (SF Gp) ingezet (*Operation Valiant Phoenix, OVP*) in Irak als deel van de internationale coalitie onder leiding van de Verenigde Staten. De Belgisch-Nederlandse *Special Operations Task Group 631* (SOTG 631)¹ viel onder het bevel van de door de VS geleidde *Combined Joint Special Operations Task Force – Iraq*. De aanpak was gericht op het bestrijden van Daesh² via lokale strijdkrachten: “by, with and through”. In de beginfase concretiseerde

¹ Een SOTG is een zelfvoorzienend, tactisch element waarvan de grootte en capaciteiten aangepast worden aan de uit te voeren operaties. Een SOTG stuurt twee of meerdere *Special Operations Task Units* (SOTU's) aan.

² Daesh is een terroristische groepering die internationaal actief is en in 2014 zelf het bestaan van een kalifaat uitriep in Irak en Syrië.

dit zich door het opbouwen van eenheden die in staat moesten zijn om het gevecht te leveren tegen Daesh: “*building partner capacity*” (BPC). De focus lag hier op vorming, training en post-missie debriefing aan *Iraqi Special Operations Forces* (ISOF). Samen met *Special Operations Forces* (SOF)³ van een aantal andere Westerse partners uit de coalitie tegen Daesh werden tijdens deze enorme inspanning, op korte tijd, drie ISOF-brigades gevormd.

© SF Gp

“Flat-range shooting” – BPC

Vanaf de eerste dagen van de inzet was het belangrijk een hechte vertrouwensrelatie op te bouwen zowel met de coalitiepartners als met ISOF. Dit was een verantwoordelijkheid op alle niveaus en essentieel met het oog op de voorbereiding van een mogelijke, toekomstige fase in het spectrum van “*Military Assistance*”: “*Advise, Assist and Enable*” (A2E).⁴

³ SOF (*Special Operations Forces*) zijn troepen die specifiek georganiseerd, geselecteerd, getraind en uitgerust zijn voor het voeren van speciale operaties. Deze operaties vinden plaats in vijandige, moeilijk toegankelijke of politiek gevoelige omgevingen en worden gekenmerkt door één of meer van volgende elementen: *time-sensitive*, clandestien, weinig zichtbaar, grote autonomie.

⁴ A2E: Het voorzien van specifieke, militaire expertise zowel vooraleer de partnereenheid missies toegewezen krijgt als tijdens het uitvoeren van operaties. Deze steun wordt geleverd vanop een veilige locatie. Daarnaast worden middelen van de coalitietroepen ter beschikking gesteld van de partnereenheid om hun operaties te ondersteunen (“*enable*”).

Dit type opdrachten vereist een aantal unieke eigenschappen (“*Attitude, Knowledge, Skills, Abilities* – AKSA”) van de operatoren die deze dienen uit te voeren. Zij worden hiervoor minutieus geselecteerd en krijgen een twee jaar durende vorming tijdens de opleiding tot operator SF⁵.

Aan de frontlinie. Voorbereiding op de gevechtsoperaties.

Special Forces operatoren moeten voldoen aan zeer strenge selectiecriteria. Deze zijn uiteraard van fysieke en mentale, maar ook van cognitieve aard. Dit moet hen niet enkel in staat stellen om strategische objectieven en lokale dynamieken te begrijpen, maar ook om te kunnen opereren in een permanent veranderende operationele omgeving die gekenmerkt wordt door complexiteit en hyper-connectiviteit. Procedures moeten bijgevolg begrepen worden, eerder dan ze louter te kunnen toepassen. Ze zijn immers enkel van tel in een bepaalde tijd en omgeving. De operationele situatie en omgeving zal ervoor zorgen dat ze constant moeten aangepast worden. De SF ontwikkelden modellen om te begrijpen hoe de hedendaagse complexiteit de operationele context bepaalt en begrijpen meer dan ooit het belang van het tactisch en strategisch “out-thinking” van de opponent.

“Train for the predictable, educate for the unpredictable”

“Select hard, manage easy”

Na afloop van hun opleiding waren de Iraakse troepen nog niet klaar om het gevecht aan te gaan. Overgaan naar de nieuwe fase van samenwerking – “*A2E*” – was niet alleen essentieel voor de lokale strijdkrachten om effectief te zijn tegen Daesh, maar ook voor de SF om relevant actief te blijven.

Beslissingsnemers/verantwoordelijken op verschillende niveaus moesten hiervan overtuigd worden. Zowel binnen de coalitie ivm de beschikbare capaciteit – *fit and fitted for* – als voor nationale autoriteiten ivm het verhoogde risico en de behoefte aan risicobeheersmaatregelen – inclusief nieuwe inzetregels en extra middelen –, zowel qua personeel als materieel. Mede dankzij het vertrouwen dat de SF genoten door eerdere successen resulteerde dit in een positieve evolutie. Vooraleer over te gaan tot actie om dergelijke opdrachten veilig en succesvol te kunnen uitvoeren, was een doorgedreven

⁵ *Special Forces* (SF) zijn in België de *tip of the spear* van de SOF en worden vaak gesteund door andere SOF *enablers*. Naast SF behoren ook de para-commando eenheden tot de Belgische SOF.

“benchmarking” met US SOF noodzakelijk. Een drieman-team werd naar het noorden van Irak gestuurd om samen met US Navy SEALs⁶ een lokale, maar erkende stam (“tribe”) te trainen en te assisteren met als doel een inside view te krijgen in hun A2E-aanpak.

De daaropvolgende maanden werden alle noodzakelijke condities ingevuld: verhuis van de binationale (Belgisch-Nederlandse) basis van Bagdad naar Erbil⁷, ontplooiën van tientallen “enablers”⁸, uitbreiden van de inzetregels (“Rules of Engagement”), verwerven van essentieel nieuw materieel etc. Het was een uitdagende periode waarbij de Belgische defensiestaf moest afwijken van gekende standaardprocedures en creativiteit alsook flexibiliteit aan de dag moest leggen. Ook op dit vlak werd baanbrekend werk verricht⁹.

Eens alles in gereedheid, verliet de *Special Operations Task Unit A* (SOTU A) de basis in Erbil richting de Koerdische strijders aan de op dat ogenblik statische frontlinie (*Kurdish Defense Line*). Deze bestond uit een vier meter hoge berm met versterkte posities. Vanop deze locatie hielp de SOTU het Daesh-gebied dag en nacht te observeren o.a. door middel van hoogtechnologische camera’s en drones. Hierdoor konden de Koerden zich niet enkel een duidelijk beeld vormen van de posities van Daesh (bunkers, opslagplaatsen, tunnels etc), maar konden ze ook het meest geschikte moment plannen om deze eventueel te vernietigen. De SOTU assisteerde de Koerden om, na een rigoureuus goedkeuringsproces, gecoördineerde luchtaanvallen te initiëren en zodoende significante en permanente druk uit te oefenen op Daesh ter voorbereiding van het grondoffensief van de Iraakse strijdkrachten.

⁶ SOF van de US Navy die (zoals ook de Belgische SOF) actief zijn in de drie operationele domeinen (*Sea, Air and Land*).

⁷ De volgende, grootschalige operaties tegen Daesh waren gepland in deze regio.

⁸ Essentiële specialisten die de *Special Forces* in staat stelden om hun operaties te kunnen uitvoeren: explosieven-experten (EOD), para-commando’s (*Force Protection*), chirurgisch team (SOST) etc. Special Forces – gesteund door *enablers* – vormen samen een *Special Operations Task Unit* (SOTU). De Belgische SOTU was SOTU A. SOTU B was de Nederlandse.

⁹ SOF zijn “designed” om te opereren in een zeer snel veranderende omgeving. Dit vergt een zeer snelle reactie op nieuwe behoeftes, wat niet evident is gezien de huidige procedures. Eigen en flexibel aan te wenden budgetten alsook verkorte (aanwervings)procedures zijn noodzakelijk om in de internationale SOF-omgeving een relevante rol te spelen.

Observatie met hoogtechnologische middelen – A2E aan de “Kurdish Defense Line”

Op naar Tal Afar

Na maanden zeer intensieve steun aan de frontlijn kon er overgegaan worden naar een volgende fase waarin de offensieve gevechtsoperaties (“*Major Combat Operations*”) gesteund zouden worden. Dergelijke operaties worden “A3E”¹⁰ genoemd (*Advise, Assist, Accompany and Enable*). SOTU A zou niet langer de Koerdische strijders assisteren om druk uit te oefenen op Daesh vanop statische posities, maar zou een Iraakse eenheid begeleiden tijdens het heroveren van de door jihadisten bezette gebieden tussen Mosoel en de Syrische grens (Tal Afar-regio) en de “Hawija-pocket”. Het hieraan verbonden verhoogde risiconiveau vereiste andermaal een inspanning van de Defensiestaf om nationale autoriteiten te overtuigen en hiervoor hun toestemming te bekomen.

¹⁰ De SOTU ontplooit fysisch mee met de partnereenheid tijdens het uitvoeren van operaties tot op, of vlakbij de frontlinie (*Accompany*).

Buiten de VS bereikten slechts twee naties, waaronder de Belgen, dit niveau van SOF-operaties. De Amerikaanse SOF-commandant was initieel terughoudend ten aanzien van een deelname van een andere coalitiepartner aan dergelijke operaties.

De VS beschikken immers zelf over voldoende SOTU's (Navy SEALs en MARSOC¹¹) om de klus alleen te klaren. Bovendien bestond blijkbaar de vrees dat de deelname van een andere (niet-Engelstalige) natie de coördinatie van de operaties zou bemoeilijken met een verhoging van het risico tot gevolg. Dit wilden de VS ten allen prijze vermijden met de slag om Mosoel in gedachte, die het meest gewelddadige gevecht in een verstedelijkte omgeving is sinds Stalingrad. Tijdens de planningsfase van het op til zijnde offensief ten westen van Mosoel konden de Belgische SF deze bevelvoerder echter van het tegendeel overtuigen: de beheersing van Engles leverde niet het minste probleem.

“This is the A-League you guys are playing in now...”

**COL Peter HUNTLEY,
Commander Combined Joint Special
Operations Task Force Iraq**

De Amerikaanse commandant die deze operatie zou gaan leiden voor de coalitie vergaderde dagelijks met de Iraakse bevelhebber over dit offensief. Ook de teamleader van SOTU A was, als partner van de speerpuntbrigade van de Iraakse divisie, telkens van de partij. Tijdens de ontmoetingen werd niet enkel het offensief in detail gepland, maar werd er ook overlegd over de politieke gebeurtenissen in Bagdad. De houding en de rol van de PMF (*Popular Mobilization Forces*¹²) vormde onder andere een heet hangijzer. Een diepe “*Situational Understanding*” en begrip van de lokale gevoeligheden bleken bijgevolg essentieel om ongewenste (strategische) effecten te vermijden tijdens het offensief. De nauwe samenwerking creëerde een bijzondere vertrouwensrelatie die werd versterkt door de activiteiten van SOTU A die, in deze aanloopfase, quasi non-stop met tactische drones boven vijandelijk terrein vloog en zo een onontbeerlijke steun betekenden voor de voorbereiding van de lagere Iraakse echelons. De Amerikaanse commandant beseftte dat de Belgische SOTU een uiterst waardevolle partner was geworden in zijn gevecht tegen Daesh tussen Mosoel en de Syrische grens.

Vooraleer het offensief kon beginnen, ontplooidde SOTU A naar een vooruitgeschoven positie een vijftal km voorbij de FLOT (*Forward Line of Own Troops*) voor de laatste coördinaties. De spanning was te snijden door de dagelijkse aanvallen van mortieren

¹¹ *US Marine Forces Special Operations Command*

¹² PMF zijn, al dan niet door Iran gesteunde, veelal Sjiitische milities die toen onder het Irakese Ministerie van Binnenlandse zaken werden geplaatst.

en raketten. Veelal waren ze slecht gericht, maar daarom niet zonder gevaar. Zo werd de SOTU op de derde dag opgeschrikt door een raketaanval op 100 meter van hun positie. De raket boorde zich vier meter in de grond maar explodeerde gelukkig niet. De Belgische EOD-ploeg, onmisbare *enabler* om *Improvised Explosive Devices* (IED's) en andere explosieven te neutraliseren, kon het explosief blootleggen en gecontroleerd laten ontploffen.

De avond voor aanvang van het offensief werd het plan van de divisie gebriefd door de divisiegeneraal aan zijn brigadecommandanten dewelken vervolgens hun manoeuvre planden, bijgestaan door SOTU A. Al gauw bleek dat “onze” brigade¹³ de “*tip of the spear*” zou zijn van het offensief.

SOTU A volgde de gevechten op een zo veilig mogelijke afstand en vloog permanent met de tactische drone voor de Iraakse troepen uit. Dit liet hen toe om zowel luchtaanvallen in diepte als dichtbij de Iraakzen te faciliteren, “*civilian guardianship*”¹⁴ en “*greenforce tracking*”¹⁵ uit te voeren en “*battlespace awareness*” te bezorgen aan de brigadecommandant. Deze was voor de leiding van het gevecht totaal afhankelijk van de SOTU met wie hij in contact stond via radio. Vaak ging de opmars zo snel (open terrein) dat de SOTU al rijdend de drone bestuurde, beelden analyseerde en luchtaanvallen voorbereidde. Hiervoor werden hun gepantserde voertuigen (MPPV¹⁶) enigszins aangepast waarbij er ingeboet werd op gebied van explosiebeveiliging. Gezien de tactische meerwaarde van deze techniek was de modificatie een bewuste keuze die aanvaardbaar was mits aangepaste procedures. Het risico werd onder meer gemitigeerd door exact dezelfde route te volgen dan een zwaarder Iraaks voertuig.

¹³ Onze brigade had meerdere T72 tanks (van Russische makelij) en één M1 Abrahams (VS), hetgeen meer was dan gelijk welke andere deelnemende brigade.

¹⁴ *Civilian guardianship* bestond erin dat, door het beschikken over “*eyes in the sky*”, de Iraakse soldaten maar ook de PMF (voornamelijk Sjiieten) de lokale (voornamelijk Soenitische) bevolking niet zou misbruiken. Ze wisten immers dat dergelijke handelingen onmiddellijk gerapporteerd zouden worden door de SOTU. Het (strategisch) (lange termijn) effect hiervan mag niet onderschat worden daar het toekomstige religieuze of etnische spanningen kan verhinderen of verminderen.

¹⁵ Permanent op de hoogte blijven waar de bevriende, lokale strijdkrachten zich bevinden.

¹⁶ *Multi Purpose Protected Vehicle*

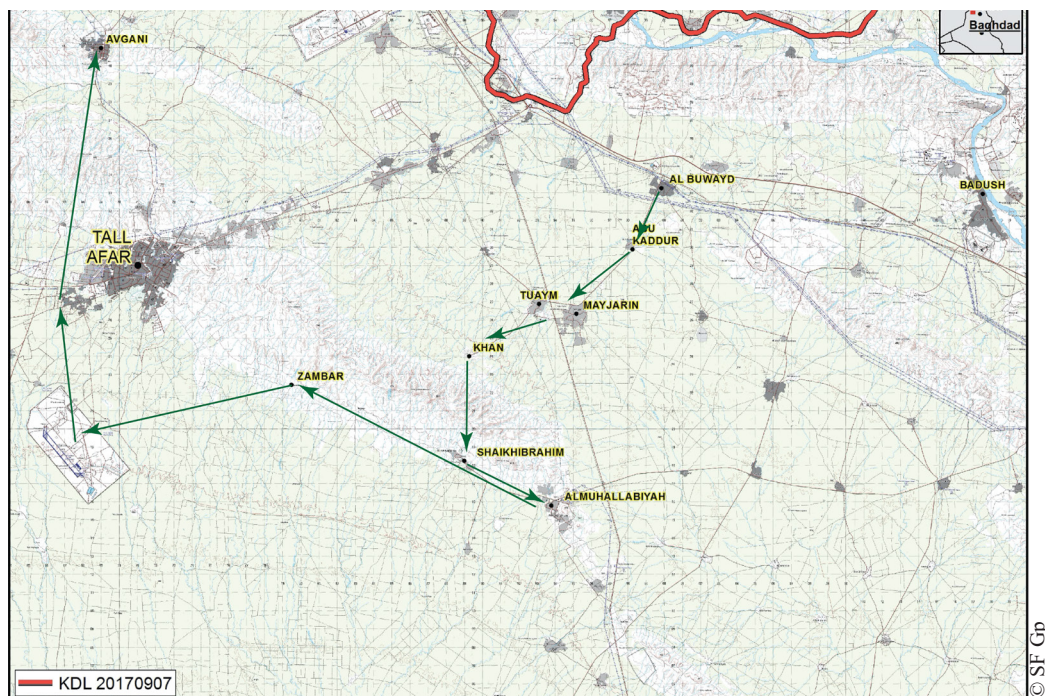

De binnenzijde van een MPPV – A3E tijdens Major Combat Operations

Na twee dagen van hevige gevechten werd de eerste stad (“*Twin Cities*”) ingenomen. De brigadecommandant overhandigde een zwarte Daesh-vlag aan SOTU A en Allah werd geprezen voor de geboekte overwinning. De tol was echter niet licht: 12 Iraakse soldaten lieten het leven en veel meer werden gewond afgevoerd. De SOTU nam uit veiligheidsoverwegingen positie in een gebouw aan de rand van de stad dewelke immers nog lang niet volledig gezuiverd werd. Er bevonden zich nog tientallen vijanden in de talrijke tunnels die van het ene gebouw naar het andere leidden. Dit liet de Daesh strijders toe de Irakezen in de rug aan te vallen. Tijdens de nacht vonden er nog hevige vuurgevechten plaats en ontploften er drie IED’s. Achteraf bleek dat er nog 20 bijkomende soldaten omgekomen waren.

De volgende dag nam onze brigade opnieuw de leiding naar een volgend objectief: Khan, gelegen aan de voet van een bergketen. Net voor de kopelementen de rand van de stad bereikten, nam de SOTU een mogelijke VBIED¹⁷ waar met de drone. VBIED’s vormden voor de Irakezen de voornaamste dreiging: quasi niet te stoppen wegens hun zware artisanale bepantsering en met een enorm destructief vermogen door de grote hoeveelheid springstof in het voertuig. Een luchtaanval, ingeroepen door de SOTU, schakelde dit doelwit uit. De grote “*secondary*” explosie die volgde, bevestigde dat het wel degelijk een VBIED betrof. Vele levens en daarmee het succes van de operatie werden gevrijwaard. De inname van de stad verliep vervolgens zonder zware gevechten.

¹⁷ VBIED (*Vehicle-bourne IED*) kunnen honderden kilo’s explosieven bevatten en zijn beschermd met zware metalen platen om vroegtijdige vernietiging te verhinderen.

Het offensief van de partner-brigade – A3E tijdens de bevrijding van de Tal Afar-regio

Daags nadien werd de bergketen dwars overgestoken waarbij enkele kleinere steden afgesneden werden van de stad Tal Afar. Op die manier kon verhindert worden dat Daesh-strijders zouden hergroeperen en defensieve posities zouden versterken in Tal Afar. De soms nauwe doorgangen door de bergen zorgden voor een zeer trage opmars en de dreiging om in een vijandelijke hinderlaag te lopen was prominent aanwezig. De stad ten zuidwesten van de keten (*Shaikhibrahim*) werd zonder veel weerstand ingenomen, waarna de brigadegeneraal zo snel mogelijk wilde doorstoten om ook het oostelijker gelegen *Almuhallabiyah* in te nemen. Hij aanvaardde hierbij het risico dat er Daesh-strijders achter zouden blijven in de ingenomen gebieden, hetgeen al gauw zo bleek te zijn. Wanneer de SOTU een positie innam in een gebouw aan de rand van de stad, werd tijdens de controle van de onmiddellijke omgeving niet minder dan 40 kg aan HME¹⁸ gevonden. De IED's waren door Daesh zeer recentelijk in plaats gesteld en maakten de uren die volgden nog talloze slachtoffers.

¹⁸ *Home-Made Explosives*, gebruikt in IED's.

Terugkerende burgers informeerden de brigade dat in één van de naburige huizen de toenmalige leider van Daesh – Abu Bakr al-Baghdadi – gewoond had. Deze informatie werd door andere lokale bronnen bevestigd. Het huis werd gezuiverd en doorzocht met nauwe betrokkenheid van de SOTU, gezien het strategische karakter van deze operatie. Helaas was het niet mogelijk zelf een exploitatie te doen van de site door het gebrek aan een Belgisch, wettelijk kader en mandaat hiervoor. Een Amerikaans team kwam ter plaatse en verzamelde al het mogelijke bewijsmateriaal dat onmiddellijk in hun inlichtingenketen¹⁹ verdween.

© SF Gp

Het SF-team dat de nucleus van SOTU A vormde. Op de grond een vlag van Daesh.

¹⁹ Helaas kwamen we nooit te weten wat de resultaten waren, aangezien dergelijke inlichtingen enkel gedeeld worden met de “Five Eye Community”. Een probleem waartegen tijdens OVP vele malen aangelopen werd. Ondanks inspanningen is er actueel nog steeds geen terdege wettelijk kader om dergelijke operaties mogelijk te maken voor SF-operatoren ondanks de noodzaak hiervoor in de huidige, operationele context.

Nadat de laatste stad was heroverd, keerde de SOTU terug naar haar initiële vooruitgeschoven positie. De divisie zou nog deelnemen aan de gevechten in het noorden van de Tal Afar-regio, maar deze werden op bevel van de Amerikaanse commandant niet ondersteund door de SOTU. De Irakezen planden de operatie autonoom en beslisten de laatste grensstad aan te vallen met verschillende divisies vanuit drie richtingen. Tijdens deze laatste operatie kwam onze brigade onder artillerievuur van een bevriende eenheid te liggen door gebrekkige planning en coördinatie. Een probleem dat voorkomen had kunnen worden indien verdere assistentie verleend zou geweest zijn door SOF-teams.

Naspel

Er werd de SOTU nu enkele weken relatieve rust gegund tijdens de planning voor het volgende offensief over de “*Hawija-pocket*”.

Deze soennitische regio staat bekend om zijn vijandige gevoelens tegenover de nieuwe sjjiitische regering. Men verwachtte een zeer sterk verzet, mede gedragen door de lokale bevolking, die eerdere misdragingen van het Iraakse regime niet vergeten was. Bovendien zou ook de aanwezigheid van heel wat PMF voor bijkomende spanningen en complexiteit zorgen.

SOTG 631 startte onmiddellijk samen met een beperkt aantal deelnemende coalitiepartners²⁰ aan de planning voor deze operaties. SOTU A zou ook in deze succesrijke gevechten een cruciale rol spelen in de maanden die volgden.

Conclusie

Het staat als een paal boven water dat Defensie, ondanks zijn beperkte mogelijkheden, in dit uiterst complexe conflict dankzij zijn SOF een bijzonder waardevolle rol heeft gespeeld waar België best fier op mag zijn. De inzet tijdens operatie Valiant Phoenix toont aan dat Defensie beschikt over een uiterst performante SOF-capaciteit die, indien

²⁰ Slechts drie landen namen deel aan deze operatie met SOF-teams, waaronder België.

ze juist gesteund, gemandateerd en aangestuurd (*Mission Command*²¹) wordt, veelal niet moet onderdoen voor die van grotere militaire mogelijkheden. De kracht van deze capaciteit is dat ze ingezet kan worden in het volledige spectrum van militaire operaties tegen geringe kosten. Politieke en militaire leiders mogen dan ook niet twijfelen deze capaciteit maximaal in te zetten, hetgeen zonder twijfel opnieuw zal leiden tot operationele successen met strategische impact.

Trefwoorden: Special Operations, Irak, Daesh

²¹ “*Mission command*” is een wijze van bevelvoering waarbij er voldoende vrijheid van handelen (*authority*) gegeven wordt aan uitvoerende eenheden (in de operatiezone) die over de beste “*situational awareness*” en “*understanding*” beschikken. Dit laat hen toe om snel en adequaat te reageren (binnen hun mandaat(restricties) en in lijn met de “*commander’s guidance*”) op snel veranderende omstandigheden. Het toepassen van *mission “command”* is essentieel voor SOF en resulteert in een grote betrokkenheid, verhoogde motivatie, creativiteit en initiatiefname.